

KRAFTTAK FOR KYSTTORSKEN

Et samarbeidsprosjekt mellom nasjonale og lokale myndigheter, forskning og lokalsamfunn i Færder- og Ytre Hvaler nasjonalparker.

Bakgrunn

Kysttorsk er på et historisk lavmål og arten har gått tilbake langs store deler av kysten i Sør – Norge. Verst stilt er østlige deler av Skagerrak inkludert områdene i Ytre Oslofjord. Selv om høsting har vært en medvirkende årsak til tilbakegangen, er det behov for også å undersøke i hvilken grad endrete livsbetingelser spiller inn. For eksempel har økte tilflyt av næringsalter fra lokale kilder og formørkning av kystvannet endret betingelsene for tang og tare. Det er stor allmenn interesse for å restaurere og bevare et levende og produktivt kystmiljø i Færder- og Ytre Hvaler nasjonalparker.

Skal man lykkes med å bevare viktige fiskeslag, må man også bevare livsmiljøet som artene er avhengige av. For å kunne gjenreise kysttorsken må man også sikre seg at de naturtypene som torsken er avhengig av, er i en tilstrekkelig «god tilstand».

De marine økosystemene er antakelig vår viktigste naturressurs, med tanke på «økosystemtjenester for framtidige generasjoner. Eksempler på dette er matforsyning og næringer knyttet til opplevelser og reiseliv. Under den internasjonale konvensjonen om biologisk mangfold har man vedtatt 20 målsettinger for bevaring av naturmangfold og økosystemtjenester (Aichi – målene). Disse målene er også tatt inn i EUs miljøhandlingsprogram fram mot år 2020. Dette ansees som relevant med hensyn på Ytre Hvaler nasjonalparks tilgrensende nabo mot øst – Kosterhavet nasjonalpark.

I stortingsmeldingen om biologisk mangfold sier Regjeringen at den innen 2017 skal fastsette mål for hvilken tilstand som skal opprettholdes eller oppnås i norske økosystemer. Det skal etableres et forvaltningssystem innen 2020, med tanke på å nå de aktuelle målene.

Regjeringen skal også vurdere om norske verneområder er robuste nok med tanke på framtidige klimaendringer. Dette er særlig relevant i en rekke marine økosystemer, blant annet fordi transport av partikler og næringsalter gjennom elvene ser ut til å øke som følge av hyppigere flommer og snøfattige vintre. Det kan derfor være aktuelt å gjennomføre flere tiltak enn opprinnelig planlagt, som følge av dette. Elvenes belastning på marine økosystemer vil derfor være et sentralt tema med tanke på framtidig robusthet.

Regjeringen påpeker også at det er viktig med overvåking av nøkkelarter og påvirkningsfaktorer.

Oslofjorden er Norges mest urbane kystlinje med svært populære natur- og friluftsområder. Området har nærhet til mange byer, landets hovedstad, flere flyplasser og for øvrig er kommunikasjonene gode. Etter hvert som natur- og kulturbaserte næringer blir viktigere og viktigere, vil Oslofjorden med dens mange kvaliteter kunne få en enda viktigere strategisk betydning i årene som kommer.

Denne utviklingen gjenspeiles blant annet ved at Ytre Oslofjord har fått landets to første marine nasjonalparker. Dette har slått godt an i befolkningen og er en indikasjon på en ny tid. Oslofjorden vil i større grad enn tidligere være med på å promotere Norge som reiselivsdestinasjon.

Med en slik utvikling vil det være viktig å hegne om de kvalitetene som finnes i fjordområdet. Regionalt har nasjonalparkene blant annet engasjert seg for å beholde dagens losbordingsfelt, ha en god beredskap mot akutt forurensning og å sikre hummerbestanden gjennom opprettelse av flere fredningsområder. Det arbeides også aktivt med EUs vannforskrift for å redusere avrenningen fra jordbruksområdene til fjorden.

Et pilotprogram – basert på sektorovergripende samarbeid i forvaltningen av marine ressurser

Kysttorskprosjektet passer godt inn i arbeidet med å restaurere et utvalg av norske arter og økosystemer (jfr. stortingsmeldingen om naturmangfold – behandlet i Stortinget i 2016) som nå er konkretisert gjennom endelig tildelingsbrev til miljøforvaltningen for 2017. Arbeidet med kysttorskprosjektet ser også ut til å passe inn i den framdriftsplanen som regjeringen ser for seg. Arbeidet med kysttorsk passer også inn i arbeidet med Naturindeks for Norge som gir en samlet oversikt over utviklingen til arter og økosystemer.

Kysttorskprosjektet bør derfor inngå som en pilot og bidra til regjeringens arbeid med:

- **å utvikle forvaltningssystem for «god tilstand» for norske arter og økosystemer**
- **å restaurere et utvalg av arter og økosystemer.**

For å kunne oppnå en helhetlig og godt forankret forvaltning av marine ressurser, er det viktig med et sektorovergrepene samarbeid. I dette pilotprosjektet er det etablert et samarbeid mellom følgende interessenter:

- Nasjonalparkstyrene i Færder og Ytre Hvaler nasjonalparkstyrene (sammensatt av lokalpolitiske representanter)
- Fylkeskommunene i Østfold og Vestfold
- Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet
- Havforskningsinstituttet
- Fiskernes organisasjoner

I de marine nasjonalparkene er det et delt forvaltningsansvar mellom Miljødirektoratet og Fiskeridirektoratet. Selv om ansvaret er delt, er det svært viktig at de to forvaltningsområdene får til en helhetlig forvaltning av naturressursene. Fiskeridirektoratet har signalisert tydelig at de ønsker at et pilotprosjekt for restaurering av kysttorsk plasseres i de marine nasjonalparkene i Oslofjorden.

Miljødirektoratet har et forvaltningsmessig hovedansvar for de to marine nasjonalparkene, og et overordnet ansvar for miljøtilstanden, artsmangfoldet og forvaltningen av naturtypene i områder. Dette er høyst relevant fordi flere viktige naturtyper for torsken (og en rekke andre fiskeslag) er i endring langs kysten, f.eks. tareskog og ålegras. En annen faktor er tilførsel av næringsalter fra land og hvordan dette for eksempel påvirker ålegrasengene. Disse elementene tilsier at Miljødirektoratet, fylkeskommunene og fylkesmennenes miljøvern avdelinger derfor bør ta aktivt del i dette pilotprosjektet. Miljødirektoratet har i oppdrag å igangsette et prosjekt for bedret miljøtilstand, og ønsker å bidra med faglig rådgiving om samfunnsøkonomiske vurderinger av økosystemtjenester. Det tas her sikte på å utnytte synergier med kysttorskprosjektet og restaurering naturmangfoldet i Færder og ytre Hvaler nasjonalparker.

Det er behov for å vinne erfaring med hvordan de ulike forvaltningene kan samarbeide i forvaltningen av det marine miljøet. Samarbeidsprosjektet med Færder- og Ytre Hvaler nasjonalparker egner seg meget godt til dette formålet.

Prosjektet vil være spesielt opptatt av god lokal forankring og dialog med kommunene, gjennom oppdatering av administrativt og politisk nivå, foredrag, informasjon i media mv.

Dokumentasjon

Kunnskapsinnhenting og FOU-aktiviteter knyttet til prosjektet, som i hovedsak vil bli gjennomført i regi av Havforskningsinstituttet og samarbeidspartnere, vil foregå innenfor fire kategorier:

1. Fisk

- Lokale bestander, areal og utbredelse (populasjonsgenetiske undersøkelser)

- Demografi- (alders og størrelsessammensetning)
- Arter og funksjoner i økosystemet

2. Habitater

- Naturtyper
- Vegetasjon
- Interaksjoner

3. Vannkvalitet

- Næringsalter og kilder
- Lysforhold i vannsøylen
- Sedimentering

4. Fremmede arter og andre problemstillinger

- Svartlistede marine arter i Ytre Oslofjord
- Stillehavsøsters
- Nye trusler

Oppsummering av eksisterende kunnskap

Eksisterende kunnskap skal oppsummeres om

- Kysttorskbestanden/ -bestandene i Ytre Oslofjord
- Tilstanden i naturtyper og økosystemer som torsken er avhengig av med hensyn på de fire kategoriene (over).
- Fremmede arter

Supplerende kunnskapsinnhenting, førundersøkelser

Evaluerer av tilstanden innenfor forvaltningsområdene:

- 1) Forsøksfiske og merking av mål-arter (torskefisker, sjøørret, leppefisk) for å beregne demografiske parametere (beskatningstrykk, størrelsessammensetning, overlevelse) og bevegelse. Genetisk kartlegging av torskebestanden: samle vevsprøver fra torsk, analysere for opprinnelsesbestand og avgjøre hvorvidt torsk i området er rester av lokale bestander eller gjester fra Nordsjøbestanden .
- 2) Ikke destruktiv datainnsamling gjennom bruk av agnede videorigger for å registrere/ dokumentere tilstedeværelse av torsk og andre mål-arter.
- 3) Innsamling av genetisk materiale fra torskeyngel for å undersøke om denne har lokal eller "oseanisk" opprinnelse (Skagerrak – Nordsjøen). Ved å trekke strandnot på et antall lokaliteter, og analysere prøver fra disse trekkene for opprinnelse kan man dekke et stort areal, og fange opp en før-situasjon på en god vitenskapelig måte. I tillegg til å fange opp hvor – og hvor mye – lokal torskeyngel området innehar, vil strandnotttrekk fange opp (i) biodiversitet i området (sjøørret, laksefisk), og (ii) gi viktige «før-data» for andre arter som høstes (for eksempel leppefisk), og ellers (iii) gi informasjon om endringer i både fordelingen av kysttorsk/ oseanisk torsk og

biodiversitet til bruk i en senere evalueringsfase (se "Genetiske undersøkelser" under).

- 4) Datainnsamling, herunder om hvordan områder brukes, i samarbeid med yrkesfiskere/ leppefisk-fiskere.
- 5) Datainnsamling, herunder om hvordan områder brukes, i samarbeid med fritidsfiskere og eventuelle operatører innen turistfiske.

Genetiske undersøkelser – kysttorsk

Torskeyngel (juvenil torsk) langs Skagerrakkysten har ikke alle samme opprinnelse. Med andre ord er noen yngel avkom fra lokale foreldre som lever inne i fjordene/ i mer beskyttede områder, mens andre yngel driver inn til kysten med strømmen på larvestadiet og kan derfor være avkom fra en ytre eller «oseanisk» bestand. Dersom et kystområde huser både voksen fisk og lokalt produsert yngel, er det sannsynlig at det vil egne seg som et bevaringsområde med mulighet for positiv lokal effekt. Dersom et kystområde mangler voksen fisk, eller domineres av yngel som driver inn med strømmen, eller av yngel som ikke bunnslår/ rekrutterer lokalt, vil effekten av et bevaringsområde trolig være langt mindre dersom det plasseres her. Nyutviklede DNA-analyser kan skille mellom disse bestandskomponentene, eller opprinnelsene, av torsk. I arbeidet med før-undersøkelser kan Havforskningsinstituttet samle prøver fra torskeyngel, teste disse for opprinnelsesbestand, og kartlegge mønsteret for et større område i et godt planlagt forskningsdesign. Genetiske undersøkelser vil også bli brukt i etterundersøkelsene.

Utvikling og gjennomføring av tiltak

Basert på dokumentasjon og målsettinger skal det utvikles og gjennomføres tiltak.

Basert på innhentet kunnskap skal det gis råd om hvilke områder av nasjonalparkene som er egnet for å vurdere effekten av restaureringstiltak for kysttorsk, det vil si områder hvor fisket reguleres strengere enn ellers.

Ytterligere tiltak for å oppnå «god tilstand» kan eksempelvis omfatte reduksjon i tilførsel av næringsstoffer og jordpartikler fra landbruk og kommunal kloakk og opprydding i uheldige tekniske installasjoner i viktige naturtyper.

Utvikling av kriterier/mål for god miljøtilstand

Basert på eksisterende og innhentet kunnskap skal det utvikles kriterier/mål for hva som er «god tilstand» i de utvalgte restaureringsområdene. Dette arbeidet må skje i samarbeid med nasjonale myndigheter, med tanke på at dette er et pilotprogram og at det kan være aktuelt å overføre metodikk til andre deler av landet.

Etterundersøkelser

Langsiktig overvåking innenfor fremtidige bevaringsområder, i grenseområder og i kontrollområder.

- 1) Velge ut og gjennomføre samme metodikk som ved innsamling av før-data (forsøksfiske, merking, videorigger).
- 2) Årlige undersøkelser for å evaluere utviklingen gjennom tid.
- 3) Prosjektfelleskapet erkjenner at det kan ta tid før effekter av tiltak manifesteres eller lar seg observere/ kvantifisere. Det er sannsynlig at prosjektet vil bli forlenget utover den foreløpig definerte perioden (2016 – 2022).

Oppdatert informasjon om forskningsresultater vil bli rapportert årlig. Det vil også bli søkt kontakt med lokal media for å formidle informasjon fra prosjektet. Det vil være svært ønskelig å innlede samarbeid med skolene i kommunen for oppfølging av arbeidet. Videre vil det årlig bli arrangert en foredragskveld ved begge nasjonalparksentre, der nye resultater vil bli presentert i tillegg til ønsket tematikk fra nasjonalparkstyret og innbyggerne.

Det er et mål at områdene som er med skal tiltrekke seg forskning fra andre parter enn det som er direkte definert i prosjektet. Det vil gjøres et kontinuerlig arbeid for å involvere andre prosjekter og forskningsmiljøer i de mulighetene som foreligger. Det vil være viktig å konkurrere om tildeling av forskningsmidler fra Norges Forskningsråd og regionale forskningsfond som Oslofjordfondet, for å heve innsatsen fra forskningen og sikre kontinuitet i arbeidet med innsamlete data gjennom forankring i PhD- eller postdoktorstillinger.

Formidling av resultater

Siden dette er et pilotprosjekt, skal resultater fra arbeidet formidles til relevante fagmiljøer og forvaltningsorganer.

Organisering

Prosjektet vil bli gjennomført som et samarbeid mellom Færder Nasjonalpark og Ytre Hvaler Nasjonalpark (ved nasjonalparkforvalterne og –styrene), Vestfold- og Østfold Fylkeskommuner, Fiskeridirektoratet, Miljødirektoratet, Havforskningsinstituttet og fiskernes organisasjoner (Fiskerlaget og Småfisker'n).

Det skal etableres en styringsgruppe der de to Fiskeridirektoratet, Miljødirektoratet, fylkeskommunene i Østfold og Vestfold, nasjonalparkstyrene og fiskernes organisasjoner er representert. Prosjektledelse og sekretariat skal ivaretas av representanter fra Havforskningsinstituttet, de to nasjonalparkforvaltningene og fylkeskommunene. Prosjektet skal ha en prosjektleder til å koordinere aktiviteten.

Prosjekteier:

Fiskeridirektoratet så lenge prosjektet arbeider med tiltak som omfatter fiskerireguleringer. Kan bli endret når/dersom prosjektet også skal arbeide mot tiltak innenfor andre sektorer.

Styringsgruppe

Roar Jonstang, Færder nasjonalparkstyre
Eivind Norman Borge, Ytre Hvaler nasjonalparkstyre
Aina Dahl, Vestfold fylkeskommune
Andreas Lervik, Østfold fylkeskommune
Gunnstein Bakke, Fiskeridirektoratet
Elisabet Rosendal, Miljødirektoratet
Olav Thon, Fiskerlaget
Torbjørn Halvorsen, Småfisker'n

Sekretariat/gjennomføring

Havforskningsinstituttet (Even Moland)
Nasjonalparkforvaltere i Ytre Hvaler og Færder nasjonalparker (Monika Olsen og Bjørn Strandli).
Østfold og Vestfold fylkeskommuner (Atle Haga og Lars Solheim)

Sekretariatet skal ha en prosjektleder for å koordinere den faglige aktiviteten i prosjektet og sakene som skal legges fram for styringsgruppen.

Prosjektleder: Bjørn Strandli

Referansegrupper/forankring

Rådgivende utvalg for nasjonalparkene vil bli brukt som referansegruppe.

Framdrift

Prosjektfellesskapet er enige om følgende innhold og framdrift i programmet:

Innhold, framdrift og milepæler

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Eablering av prosjektorganisasjon	x						
Folkemøter i forbindelse med oppstart	x						
Innsamling og vurdering eksisterende data	x	x					
Brukerundersøkelse		x					
Biologiske undersøkelser: før-data	x	x	x				
Råd om etablering av tiltak		x	x				
Årlig informasjonsmøte/ foredragserie		x	x	x	x	x	x
Eablering av tiltak			x	x			
Biologiske undersøkelser: etter-data				x	x	x	x
Årlig rapport foreløpige resultater				x	x	x	x
Evaluering av tiltak/ råd om justering/videreføring							x

Økonomi 2016 - 2018

I budsjettet under er det tatt med kostnader så langt vi kan se i dag. I den grad det blir foreslått tiltak som vi ikke ser i dag eller som berører andre offentlige og private aktører (eks. tiltak for å redusere utslipp til vassdrag), må dette korrigeres underveis. Budsjett knyttet til den siste delen av programmet (2019 – 2022) må vi komme tilbake til.

Kostnader i oppstartsåret 2016:

Kostnader i hele tusen kroner	2016
Tokt FNP/YHNP august (stereovideo)	400
2 dager utvidelse strandnottokt FNP/YHNP fartøy	75
2 dager utvidelse strandnottokt FNP/YHNP mannskap	75
Timeverk prosjektgjennomføring og koordinering	100
Reiser/ forbruk	13
Innkjøpte tjenester	27
Eksterne info. tiltak Skjærgårdstjenesten Vestfold	75
Sum kostnader	765

Finansiering av oppstartsåret 2016

Bidrag i hele tusen kroner	2016
Fra Havforskningsinstituttet v/ Kystøkosystemprogrammet	465
Fra Færder Nasjonalpark	75
Fra Ytre Hvaler Nasjonalpark	75
Fra Vestfold Fylkeskommune	75
Fra Østfold Fylkeskommune	75
Sum bidrag	765

Gjennomføring av planlagte aktiviteter avhenger av bidrag fra prosjektpartnere.

Kostnadsramme/finansiering for 2017 og 2018

Kostander i hele tusen kroner	2017
Havforskningsinstituttet	1000*
Miljødirektoratet	600
Vestfold fylkeskommune	75
Østfold fylkeskommune	75
Oslofjordfondet **	
Færder nasjonalparkstyre	75
Ytre Hvaler nasjonalparkstyre	75

* Bidrag inkluderer 400' til hummerovervåking Bolærne og Kvern skjær.

** Søknad til RFF Oslofjordfondet i 2017 eller 2018

Kostnader i hele tusen kroner	2018
Havforskningsinstituttet	1000*
Miljødirektoratet***	600
Vestfold fylkeskommune	75
Østfold fylkeskommune	75
Oslofjordfondet**	
Færder nasjonalparkstyre	75
Ytre Hvaler nasjonalparkstyre	75

* Bidrag inkluderer 400' til hummerovervåking Bolærne og Kvern skjær.

** Søknað til RFF Oslofjordfondet i 2017 eller 2018

*** Forutsatt videreføring av budsjett for prosjektet

Vedlegg:
Prosjektbeskrivelse